

Змістовий модуль 1.

Техніка мовлення. Засоби логіко-емоційної виразності читання.

Вступ. Місце і значення виразного читання в педагогічному процесі та професійній підготовці вихователя.

Складові частини теорії виразного читання.

Основна різниця між художнім і виразним читанням.

Складний синтетичний характер виразного читання.

Техніка мовлення як необхідна передумова словесної дії.

Загальні поняття, складові частини, значення техніки мовлення для читання.

Дихання. Значення правильного мовного дихання для читця. Побудова дихального апарату і процес дихання. Дихання природне (мимоїльне), кероване в процесі мовлення (довільне). Типи дихання: ключичний (високий, плечовий), грудний (середній, реберний), діафрагматичний (низький, черевний), комбінований (грудно-черевний). Особливості правильного і неправильного типів дихання, використання їх у процесі читання, мовлення. Постановка мовного дихання. Вправи на вироблення умінь керувати роботою дихального апарату: вправи на кероване дихання.

Голос. Значення голосу для читця. Утворення голосу і природні його якості. Голосові вади: слабкість, млявість, сиплість, хриплість, гугнявість, верескливість. Постановка і якості розвиненого голосу. Гігієна голосу. Вправи на розвиток голосу. Зауваження, що застерігають від прикрих помилок у процесі виконання вправ (вивчення власного голосу, засвоєння основних положень мовного апарату і правильного дихання, дотримання певної поступовості вправ у часі, проведення перших вправ перед дзеркалом), вправи на висоту, силу голосу і швидкість вимови..

Дикція. Значення дикції для читця. Органічні та неорганічні вади вимови і причини їх виникнення. Артикуляція голосних і приголосних звуків. Вправи на дикцію, розвиток артикуляції голосних і приголосних звуків. Завдання і практичні вправи учнів.

Орфоепія. Значення орфоєпії для читця. Причини порушення орфоєпічних норм у мовленні. Вимова голосних і приголосних звуків у різних позиціях. Вимова звукосполучень і слів іншомовного походження. Правильний наголос у слові як норма літературної вимови. Причини неправильної постановки наголосу у слові. Як уникнути типових порушень нормативного наголосу. Вправи на правильну літературну вимову.

Засоби логіко-емоційної виразності читання.

Загальне поняття і компоненти засобів логіко-емоційної виразності читання.

Інтонація як мовне явище на слуховому рівні сприймання. Місце і значення засобів логіко-емоційної виразності читання в загальній системі виразного читання.

Значення засобів логіко-емоційної виразності читання для професійної підготовки вчителя, вихователя.

Основні положення засобів логіко-емоційної виразності читання.

Умови засвоєння і використання засобів логіко-емоційної виразності читання.

Закономірності зв'язку компонентів виразності між собою.

Принципи процесу засвоєння і використання засобів логіко-емоційної виразності читання.

Мовні такти. Їх значення для процесу читання, мовлення.

Паузи. Їх роль і значення, різновиди і позначення на письмі.

Синтаксична пауза, її значення, відповідність і невідповідність розділовим знакам.

Логічна пауза, її значення, функціонування. Наслідки їх неправильної розстановки.

Психологічна пауза, її значення, функціонування. Різновиди психологічної паузи як стимули для правильного визначення і використання її в тексті (пауза настороженості, пауза емоційного підсилення, пауза пригадування, пауза відшукування відповіді, пауза мовчання, пауза емоційного порівняння, пауза жалості, пауза роздумів, пауза стримування почуттєвих реакцій, пауза залякування, пауза спонукання, пауза напруження).

Вправи на визначення і відтворення психологічної паузи.

Віршована пауза, її значення, специфіка визначення. Вправи на визначення, відтворення віршованої паузи.

Фізіологічна пауза, її значення, специфіка. Вправи на відтворення паузи.

Тривалість пауз. Співвідношення пауз за тривалістю. Визначення тривалості пауз у розмовній і писемній мові. Вправи на визначення і відтворення тривалості пауз.

Логічні наголоси, їх значення і функціональні особливості. Тактові та головні логічні наголоси. Вимова наголошених слів і позначення їх на письмі.

Емоційна функція наголошених слів, її значення для передачі емоційного заряду тексту. Фонд емоційного забарвлення тексту (почуття позитивні, негативні і нейтрального стану).

Способи визначення емоційного навантаження наголошених слів (розкриття прямого авторського посилення на почуття, розкриття опису обставин, атмосфери, в якій живуть і діють герої твору, розкриття підтексту, фактів нагадування читцю громадської життєвої ситуації, зв'язаної з раніше пережитими почуттями). Вправи на визначення і відтворення емоційного заряду тексту.

Мелодика мовлення, її значення для вираження змісту фрази. Основні мелодичні зміни і позначення їх на письмі. Злам мелодичного тону. Визначення загального тону фрази. Завдання і вправи на визначення і відтворення мелодики і темпу у тексті.

Темп мовлення, його значення для процесу мовлення. Творення темпу і темпоральні зміни. Залежність загального темпу і його зміни у творі від змісту, способу, умов і форми висловлювання, складу аудиторії і віку слухачів. Визначення загального темпу і його змін у творі. Позначення темпоральних

змін у тексті. Завдання і вправи учнів на визначення і відтворення відповідного темпу та його змін.

Підтекст як поняття, його значення для розкриття і втілення внутрішнього змісту тексту. Способи втілення і розкриття підтексту. Думка і її організація, зміст і його наміри. Думка, її різні змісти і залежність змістів.

Вправи на розкриття, створення і відтворення підтексту.

Міміка і жест як допоміжні рухові засоби виразності читання, розповідання. Відповідність міміки і жестів логічній і емоційній насиченості твору. Класифікація проявів міміки і жестів, їх природність.

Вправи на вироблення правильної міміки і жестів.

Практичне використання засобів логіко-емоційної виразності читання.

Членування тексту на мовні такти. Спосіб аргументований, його зміст і значення. Спосіб теоретичний, його значення й універсальність. Послідовність процесу.

Оптимальні шляхи і способи визначення логічних наголосів. Три шляхи наголошених слів. Контекстуальний шлях, правильність і послідовність визначення. Прямий зв'язок, його хід і послідовність. Визначення головних наголошених слів серед тактових. Непрямий зв'язок, хід і послідовність.

Аргументований шлях як додатковий.

Вправи на визначення і відтворення логічних наголосів.

Змістовий модуль 2.

Підготовка твору для читання та аналізу його з дітьми.

Підготовка твору для читання та аналізу його з дітьми.

Значення роботи над текстом. Два етапи роботи.

Перший етап роботи над текстом - літературознавчий аналіз, його значення для визначення ідейно-виховної та естетичної цінності твору. Послідовність аналізу. Відомості про автора. Вникнення в контекст (з'ясування ідейно-теоретичної функції фрази, вислову, слова).

Розгляд теми, жанрової особливості вирішення теми, форми викладу. Розгляд композиції і сюжету твору. Аналіз образів. Поняття про три точки зору на образ як на втілення ідеї, як на конкретночуттєве уявлення, як на основне джерело емоційного впливу. Аналіз естетичних якостей твору (образної форми відтворення дійсності, емоційного змісту й форми, впливу на читачів, образності для вирішення основних завдань читця, значення для розкриття образного та ідейно-психологічного змісту твору. Визначення мети читання твору та обміну думками з приводу прочитаного.

Другий етап роботи над текстом - дійовий аналіз, його значення для окреслення завдань читця й аналізу твору з дітьми. Поняття про наскрізну словесну дію та основні етапи її розвитку: членування тексту на логічно завершені частини, знаходження заголовків до частин, визначення творчих перспективних завдань наскрізної словесної дії, ділянок впливу на психіку дітей. Складання мовної партитури (читання нот). Осмислення міміки і до певної міри жестів.

Завдання і вправи студентів на аналіз твору за першим і другим етапами (практичний аналіз творів).

Змістовий модуль 3. Особливості виразного читання творів різних жанрів

Читання оповідань.

Читання оповідання з манерою розповіді від третьої особи. Врахування різних форм викладу думок, осмислення експресивності з позиції автора і співрозмовників.

Читання оповідань з манерою розповіді від першої особи. Визначення особи оповідача, його віку, статі, характеру, симпатії, антипатії, обставин, в яких він діє, його ставлення до навколишнього тощо. Осмислення експресивності з позиції оповідача.

Розповідання і читання казок (про тварин, соціально-побутових та побутових, фантастично-пригодницьких і героїчних).

Осмислення творчої манери розповіді, відповідної інтонації, композиційних і мовностилістичних повторних компонентів, епітетів, протиставлень, порівнянь, тавтологічних повторів, стійких виразів, прикладок – характеристик тощо.

Читання байок. Визначення байки як жанру, відмінність її від інших жанрів і спільність з казками про тварин. Природний тон виконання. Урахування елементів комізму, мови автора і алегоричних образів-персонажів, їх індивідуальних особливостей. Реалістичне читання моралі.

Читання ліричних віршів. Система організації художньої мови: розмір, ритм, рима, цезура. Підготовка і особливості читання різних видів лірики: громадянська, філософська, інтимна, пейзажна. Осмислення вражень ліричного героя, його настроїв, думок, почуттів, переживань тощо.

Читання драматичних творів. Особливості читання діалогу, монологу, реплік, ремарок.

Читання літературних творів перед аудиторією. Вибір твору. Врахування особливостей дитячої аудиторії. Постановка читця (дотримання правильної пози, відповідної манери в процесі читання). Завдання до слухання. Процес читання. Зв'язок зі слухачами, види зв'язку (самозв'язок, зв'язок з уявним слухачем, з дійсним).

Використання відповідної міміки і жестів. Обмін думками, враження з приводу прочитаного. Узагальнення, систематизація сприйнятого, осмислення дітьми.

Завдання і вправи студентів на читання творів різних жанрів.

Розповідання. Роль і значення розповідання в роботі вихователя. Основна різниця між читанням і розповіданням. Вимоги до розповідання вихователя (врахування вікових особливостей слухачів, постановка, образна й емоційна мова, виховна цінність, науковість, практична спрямованість). Види і форми розповідання, що використовуються в практиці дитячого садка, їх обумовленість, підготовка.

Розповідання за матеріалами художніх, публіцистичних творів – близько до тексту; стисле скорочення; розширене за рахунок введення образів, діалогів, подробиць; вибіркове; зі зміною особи оповідача,

часу подій, прямої мови на непряму тощо; науково-популярні статті з введень до неї фабули й сюжету).

Розповідання за матеріалом з життя видатних людей (біографій, спогадів, нарисів тощо), особливості розповідання, підготовка. Практична робота.

Розповідання за матеріалом репродукції художніх, сюжетних картин, ілюстрацій, серії картинок, об'єднаних спільним сюжетом. Особливості розповідання, підготовка. Практична робота.

Творче розповідання за матеріалом з власного й суспільного життя (за спостереженнями, по пам'яті, за уявою). Складання розповіді: визначення теми, ідеї, освітнього й виховного значення, підбір матеріалу з періодичної преси, радіо, телебачення, художньої літератури тощо; складання композиційно-сюжетного плану; створення тексту; осмислення лексичного, стилістичного, емоційного оформлення думки. Практична робота.

Імпровізоване розповідання, його сутність, особливості, процес. Завдання і вправи студентів на різні види розповідання.

Змістовий модуль 4. Драматизація та інсценування.

Драматизація та інсценізація. Значення драматизації та інсценізації в роботі вихователя. Драматизація – гра, вистава настільного, тіньового і лялькового театрів. Матеріали для драматизації та інсценізації. Інсценізація літературних творів. Складання сценарію: робота над джерелами, визначення головної думки, освітнього й виховного значення гри, вистави; осмислення кількості дійових осіб, їх функції, мови, приналежності, віку, вдачі та інших характерних особливостей. Підготовка вистави: розміщення (мізансценування), зовнішність дійових осіб, голос, рухи, декорація, музичний супровід, репетиція. Показ вистави.

Практична робота студентів. Складання простих сценаріїв за сюжетами художніх творів для настільного, тіньового і лялькового театрів. Проведення гри-драматизації.